

ÍRÓK ÉS OLVASÓK

VISSZHANG

A Nógrád Megyei Tanács VB Művelődési Osztályának levele

A Művelődésügyi Minisztérium a 73466/1963. sz. levelében kérte, írjuk meg az Új Írás 7. számában Mátyás Ferenc író „Utazás a szülőföldön” c., Csesztvéről szóló írása alapján tett intézkedéseket.

Az író, tudomásunk szerint, 1962-ben járt Csesztvén, az ekkor szerzett benyomásai alapján — erősen élve az írói túlzás lehetőségeivel — elkészítette Madách Imre szülőfalujáról szóló írását, amelyet az Új Írás 1963. júliusi számában közöltek. Ha lassan is halad egy ilyen 848 lelket számoló, az országos vérkeringés szélén elhelyezkedő kis faluban az élet, egy év alatt mégis sok minden történik, amelynek a figyelmen kívül hagyásával csak hamisított képet lehet nyújtani. A Csesztvéről újabban megjelent írások (Magyar Nemzet, július 28. és a Nógrádi Újság augusztus 3. száma) a valóságot sokkal jobban megközelítik. A fenti két cikk írása a megye vérkeringésében benne élő, azt alakító ember szemével vizsgálja Csesztve életét, fejlődését.

A Mátyás Ferenc írásában foglaltakat két részre kívánom bontani. A Madách Imre emlékét elhanyagoló — nagy részben jogos —, de elkésett bírálatra, valamint a falu fejlődését bemutató képekre.

A megyei pártértekezlet 1962. október 27-én megtartott ülése nyomtatékosan felhívta a kulturális élet irányítói figyelmét megyénk irodalmi emlékei nagyobb megbecsülésére. Ez a határozat egybeesett a kulturális élet irányító tevékenységével. Ugyanis ekkor már megkezdődött Madách Imre halálának 100. éves évfordulója megünneplésének előkészítése. A megyei művelődésügyi osztály, a megyei múzeum hozzákezdett a csesztvei Madách-kúria múzeumma alakítása tervezéséhez (költség-biztosítás, lakók kitelepítése stb.). A balassagyarmati járási tanács az alsó kúriában levő óvoda és iskola felújítási munkálatai mellett (már befejeződött!) a község kérésére a kúria közelében 300 személyt befogadó kultúrotthon építéséhez biztosította a költségeket (ez évben átadják!). Megalakult a centenáriumi emlékbizottság, amely a Csesztvén tartott ülésen megvizsgálta és megbeszélte a felső kúria és a park felújításával kapcsolatos feladatokat. Azóta elkészült a részletes költségvetés, most történik a munkálatok megrendelése. A megyei párt agit.-prop osztályával közösen február első napjaiban levélben kértük az országos szerveket, nyújtsanak segítséget az ünnepség megrendezése azon részéhez, amely meghaladja a megyei hatáskört. (Irodalmi vándorgyűlés rendezése stb.) Az említett járási emlékbizottságot most alakítjuk át megyei jellegűvé s ezzel is szélesíteni kívánjuk az évforduló megünneplését, megyénk nagy írója irodalmi munkásságának méltatását.

A Csesztve fejlődésével, művelődési állapotával kapcsolatos megállapítások — valószínű, a pontos tájékozódás hiányában — nem fedik teljesen a valóságot. A község gazdasági és kulturális fejlődése hasonló más falvakéhoz. Felszabadulás óta a községben új utcasorok épültek, 1958-ban villamosították a falut. A munka- és kereseti lehetőségek biztosítottak, a tsz — lassan ugyan, de — erősödik. Az említett istállók a kúria közelében a régi gazdasági és lakásra nem alkalmas — ma már omladozó — cselédlakásokban van. Új építést tervezik. A községben igen szép, jól felszerelt óvoda, két tanteremből álló iskola van. A nevelők biztosítottak, a körzete-

sítés miatt Mohorára járó felsőtagozati tanulókat is Csesztvén lakó pedagógus kíséri. A faluban tanulók közül elég sokan végeztek közép- és felsőiskolát. A továbbtanuló gyerekek előképzettsége nem rosszabb a megyei átlagnál, ami a nevelők munkájának eredményességét mutatja. Ezt a változást még akkor is észre kellett venni, ha a főúton akkor még ott voltak is a régi nevet rögzítő táblák.

Beszélgéseink során megállapítottuk, jól ismerik Madách életét, munkásságát a különböző ismertetések alapján; műveit valóban kevesen olvasták, ehhez nem teremteték meg a faluban a lehetőséget. (A könyvtárat utasítottuk az elmaradás pótlására.) Az idősebbek — az átéltek miatt, többet tudnak a Madách-uraságokról, a kastélyban lezajlott eseményekről, mint az író Madách alkotásairól. A centenáriumi ünnepségeket megelőző ismeretterjesztést, a rendezvényeket, a friss élményeket is fel akarjuk használni Madách irodalmi munkássága, élete jobb megismertetésére.

Salgótarján, 1963. szept. 1.

KMETTY FERENC,
osztályvezető helyettes

MÁTYÁS FERENC

CSESZTVÉRŐL SZÓLVÁ

— Válasz a Nógrád Megyei Tanács levelére —

Hazánkban nemes hagyománya van az útinapló-írásnak. Legjobb költőink, íróink mindig szívesen ragadtak tollat, hogy megörökítsék a tájat, s a benne élő embert, végigbarangolták az országot, hogy számot adjanak a jelennek és jövőnek arról; miként él a nép s minő remények, álmok szorongatják, lelkesítik a korban. A tájak, emberek és tények összegezésével Magyarország szerelmes földrajzát írták; fölkutatták a bajokat, hogy segítsenek rajta s megmutatták, ami szép, hogy gyönyörködjenek benne. Ezt a nemes hagyományt íróink ma is ápolják, segítő szándékkal írnak a mai faluról, hogy hallatlan ütemű fejlődésünknek dokumentuma legyen s az eljövendő nemzedékek és korok számára példa maradjon, tanulságul szolgáljon, mit tettünk népünk érdekében, mire jutottunk s hol a helyünk a világban. Az igazságra fogékony ember örömmel fogadja, ha az író felháborodik az avultság, elmaradottság láttán s föllép ellene. Akkor is örül az igazságra fogékony ember, ha az író az önelégültséget rossz, káros tanácsadónak bélyegezi.

Pusztai származású vagyok, a meggyilkolt forradalmak után, a népi nyomorúság mélypontján, midőn már minden elveszettnek látszott emeltem tollat, hogy védelembe vegyem a parasztokat. Hadakoztam az úri Magyarországgal, mert tudtam, hogy csak a történelmi nemzet halott, a műveletlen nép föltámadt, él és részt kér magának a műveltségéből is. Az értelem szintjén kiáltoztam értük, az élet súlyával és komolyságával bizonyítottam a legsötétebb esztendőkből is, hogy a magyar nép alkalmas a művelődésre, segítsenek rajta, ne hagyják a béressors sötéttségében. Hogyne telítődne meg örömmel a szívem most, amikor a falvakban és városokban, üzemekben és egyetemeken érettségizett és diplomás paraszttal találkozom, s még a miniszterek között is ott vannak a volt szegényparasztok. Hányszor írtam már arról örömmel, hogy a felszabadulás óta megnyílt az értelem és sokat változott vidéken is a társadalmi műveltség, noha a városokhoz viszonyítva, a falvakban még súlyos lemaradásokat észlelhetünk. A tavalyi esztendőben végigutaztam az országot, ellátogattam a magyar irodalom legjelesebbjeinek otthonába. Azokat a helyeket kerestem fel, hol nagy költőink születtek, éltek és tanítottak. Megfigyeléseimről útinaplót írtam: „Költők és parasztok” címmel. A kronológikusan egybegyűlt költői arcképek felvillanásán keresztül, javító szándékkal szóltam a meglévő hiányosságokról s hazai és külföldi példákkal bizonyítottam szellemi felemelkedésünk vitathatatlan tényét. Friss benyomásaim élményanyaga a mai valóságot; a táj múltját, történelmi

és társadalmi jelenét, fejlődését, a kérdéses költő irodalomtörténeti személyiségét eleveníti meg s azt próbálja megérteni, hogy klasszikusaink mennyire élnek földi-jeik tudatában, érzelmvilágában s a hagyományokat és emlékeket miként ápolják az arra kiválasztottak 1962-ben. Bizonyos vagyok benne, hogy útinaplóm egésze kielégítő, sőt felemelő benyomást gyakorol majd az olvasóra, mivel a költőkre való emlékezők nem halotti maszok gyűjteménye, hanem nagyjaink halhatatlanságát bizonyítják s a jelen eredményeit, korunk győzelmét bátran kimondják.

Könyvemből kiderül, hogy eltűnt a régi falu, amelyben csak bibliát és kalendáriumot olvastak, s ahol csupán az úr írt; miközben a parasztok, béresek műveletlenek maradtak. Húsz költő, s ugyanyeni falu mai arcával találkozok majd az olvasó s láthatja, hogy tágra nyílt a kapu a korszerű műveltség előtt, s aki belép rajta, ki tudja használni a lehetőségeket, más ember már, mint régen volt. Az is olvasható lesz a lapokon, hogy hazánkban már tömegesen élnek a lehetőségekkel, hiszen a tizenhatalvezér könyvtárban milliók művelik magukat. A rádióban, az irodalmi lapokban részleteket mutattak be könyvemből. Legutóbb az Új Írás hasábjain találkozhatott az olvasó ilyen részletekkel s találkozik ezután is. Amit Csesztvéről, Madách Imre egykori tartózkodási helyéről írtam, csupán kisebb részlete a könyvnek, a teljes mondanivalónak, s elismerem, hogy nem a legelemelőbb részlete, mert amit a helyszínen tapasztaltam, nagyon elkeserített. Azért adtam közre a legolvasottabb, legnépszerűbb szépirodalmi folyóiratban, hogy a nyilvánosság előtt válaszoljanak a helybeli illetékesek; mit tesznek sürgősen az úgynevezett fehér foltok eltüntetése ügyében. Vártam a válasza s megnyugodtam, midőn az Új Írásban megjelent tanulmányom után, nyomban közölték a lapokban, hogy megalakult a Madách Emlékbizottság s munkába fogott, hogy előkészítse a nagy drámaíró halálának 100. évfordulóját, rendbehozza a csesztvei kúria épületét, s benne emlékműzeumot létesít. A minisztérium felszólítására szeptemberben megérkezett válaszlevélnek is örültem, mert meggyőződtem arról, hogy fáradozásom nem hiábavaló s amit könyvem lapjain elmondok, nem marad pusztába kiáltott szó, hanem reagálnak rá, izgalmat kelt, beszélnek róla és vitatkoznak velem, hogy legyenek türelmesebb. Elértem célokat, mert felébresztettem az aluszékonyságot és felkeltettem az emberekben az érdeklődést Madách Imre emléke iránt. Kmetty Ferenc, a Nógrád megyei tanács művelődési osztályvezetőhelyettese nyilván szintén szívén viseli a Madách-emlékek ügyét, mert ő írt levelet a minisztériumnak, s abban konkrét intézkedésekre utal. Ezt a levelet azonban nem a teljes tárgyilagosság szellemében írta az osztályvezetőhelyettes s így néhány részletére külön is kitérek. Megpróbálja szépíteni a hibákat s arra utal, hogy az író — valószínű, a pontos tájékozódás hiányában — elkésett bírálatot írt s erősen élt az írói túlzás lehetőségével; rossz képet festett a faluról. Így kezdtem írásomat; „Tanyák lapulnak a fák köré, mintha menekülnének a civilizáció elől, amely üldözőbe vette őket, kimondta volna rájuk a halálos ítéletet. Erdők, búzamezők, kukoricatáblák beláthatatlan sora jelzi az emberi munka eredményeit.” Beszéltem arról, ami új van a csepp faluban; az óvodájáról, két iskolájáról, könyvtáráról s bőven szóltam arról is, hogy a csesztveiek a közös gazdálkodás útjára léptek. Név szerint említve mezőgazdasági vezetőjüket, elmondtam, hogy milyen lázas buzgalommal tevékenykednek az eredményes termelés érdekében. A fiatalokról dicsőítően emlékeztem meg, hangsúlyozva, hogy van bennük irodalmi érdeklődés. Arról a csepp eredményről sem hallgattam, amit a falu kezdeményezett a Madách-kultusz föltámasztása érdekében, hiszen azt írtam: „Megtudtam, hogy amire Horthyék korában soha senkise gondolt, a pedagógusok se, megpróbálkoztak azzal, hogy megismertessék a faluval a nagy művet. Akadt is érdeklődő, aki felutazott a Nemzeti Színházba, hogy megtekintse a magyar irodalom leghatásosabb alkotását.” Így folytattam: „Ezekben az egyszerű emberekben a nyers szépélgés is realizmus s tudatlanságukban is van tudásszomj”. A megyei művelődési osztályvezetőhelyettes tárgyilagossága már a levél legelején is csorbát szenved s nem nagy irodalmi tájékozottságra vall, mikor azt írja, hogy „Az író... elkészítette Madách Imre szülőfalujáról szóló írását”. En nem Alsósztrégováról írtam, hiszen Alsósztrégova Csehszlovákiában van, hanem Csesztvéről, ahová születése után, felnőtt házasságban került az író, s ez nagy különbség. De ez lehet tárgyi tévedés is, pontatlan fogalmazásból adódó elírás. Elvégre egy hivatalnok tévedhet. Az író azonban soha, neki úgy kell fogalmazni, hogy mindig bátran és szegyetlenül nézhessen az emberek szemébe. A válaszlevél egyik-másik részlete azért is aggaszt engem, mert a régen nem időszzerű szemlélet bújik elő a sorokból; gondjainkat, bajainkat leplezni próbálja, önmagunk dicséretét kéri számon, azt szeretné, ha csak arról szólnánk, ami jó és szép, ha koz-

metikázva mutatnánk meg a valóságot. Azt mondja, hogy „A község gazdasági és kulturális fejlődése hasonló más falvakéhoz... A munka és kereseti lehetőségek biztosítottak, a tsz. lassan ugyan, de erősödik.” Én hallottam a parlamentben a Nógrád megyei képviselő asszony felszólalását s vele értek egyet a termelőszövetkezetek „erősségét” illetően. Kifogásolja, hogy az elmaradottságról beszélek s szóról szóra ezt írja: „Az említett állások a kúria közelében a régi gazdasági és lakásra nem alkalmas — ma már omladozó — cselédlakásokban van”, de „Új építését tervezik”. Hiszek benne, hogy évek múlva mást fogok tapasztalni Csesztvén, mert a fejlődést nem lehet megállítani, de én nem arról akartam írni, hogy mi lesz holnap, hanem hogy mit láttam ma, midőn ott jártam. Benyomásaim tártam fel, a fogyatékosokra hívtam fel a figyelmet. Azt is írja, hogy „hamisított képet nyújtottam Csesztvéről”, midőn azt állítottam, hogy elhanyagolják Madách emlékét s ugyanakkor önmagát is megcáfolja, mert később így folytatja: „A centenáriumi ünnepségeket megelőző ismeretterjesztést, a rendezvényeket, a friss élményeket is fel akarjuk használni Madách irodalmi munkássága, élete jobb megismertetésére”, mivel „műveit valóban kevesen olvasták, ehhez nem teremtették meg a faluban a lehetőséget”. A megyei pártértekezlet tavaly október 27-én határozatot hozott, amely nyomatékosan felhívja a kulturális élet irányítói figyelmét a megye irodalmi emlékeinek nagyobb megbecsülésére. Ez a megyei párthatározat is azt jelzi, hogy nem becsülték meg eddig a hagyományokat. Szememre veti, hogy nem vettem észre a változást, pedig a faluban tanuló iskolások, hogy elvégezhesék a nyolc általánost, Mohorára járnak továbbtanulni s megtoldja azzal, hogy ez nem rosszabb a megyei átlagnál. Pontosán és azt írtam én is, hogy Csesztvén csak alsó tagozatú iskola van. S ami az utcablákat illeti, nem azt említettem, hogy ott van még a régi utcánév, hanem azon lepődtem meg, hogy nemrégiben tették fel a régi nevet viselő táblákat s ez megint nagy különbség.

A szavak fogalmakat fejeznek ki, értelmük van s jelentőségük, olykor tűzük is; lángra lobbantják a fantáziát s fokozzák az elmélkedésre alkalmas agy munkáját, s ha szabályosan sorakoznak egymás mellé, folyó beszédet képeznek s el lehet velük mondani mindent; az igazságot is. Az igazság nevében bevállja a levélíró, amit én is megírtam, hogy Madách műveit nem olvassák, mert nem teremtették meg a faluban erre a lehetőséget, de — így írja tovább — „A könyvtárat utasítottuk az elmaradás pótlására”. Vagyis elrendelték, hogy legyen műveltség Csesztvén! Adminisztratív utasították a társadalmi munkában tevékenykedő könyvtárost. Félő, hogy ez az utasítás nem jár sikerrel, mert ma már nem lehet parancsal célhoz jutni. Úgy járnak az utasítással, mint legutóbb a balassagyarmati járásban (ide tartozik Csesztve is), ahol az olvasás fellendítése céljából összehívták a megbízottakat s a 18 behívott közül egyetlen egy sem jelent meg. Azt is írja, hogy Csesztve kulturális fejlődése hasonló más falvakéhoz. Nos, igaz ez? A szomszédos Heves megyében 1000 emberre 1021 könyv jut. De megemlíthetem a Csesztvénél kisebb, alig 642 lélekszámú Pusztacsaládot, ahol 1952-ben 200 könyvvel kezdték az olvasási mozgalmat s a tervszerű művelődési politika eredményeképpen ma ott tartanak, hogy egyetlen olvasójukra 14 könyv jut; olvas az egész falu. Pedig ebben a faluban nincsenek Madách-hagyományok, csak jó társadalmi összefogás van s helyes irányítás.

Lehet, hogy elkapatott a türelmetlenség kicsit, több, nagyobb eredményeket szeretnék látni máris, szerte a hazában s nemcsak egy-két területen. Így fejeztem be az Új Írás júliusi számában megjelent tanulmányomat: „Nem késő még, ha irodalmi hagyományainkat féltve őrző szocialista kultúrpolitikánk helyi képviselői itt is észbekapnak s eltüntetik a szegényfoltot, s költőfiáról méltó módon megszólal az eddig hallgató táj.” Most megszólalt s dicséret illeti azokat, akik megszólaltatták még akkor is, ha egy kicsit elvitatkozunk velük, mivel még nem tartanak ott, ahol a tapolcaik. Ők már régen kegyelettel őrzik az irodalmi hagyományokat s az emberek tudatában, érzelmi világában is feltámasztották Batsányi Jánost azzal, hogy olvastatják verseit, beszélnek róla, százezrek látogatják múzeumát s szobrot állítottak emlékének. Akárcsak Nagykörosón, hol Arany Jánosról még a tanyasiak is tudnak, s a 120 000 példányban megjelent Toldi mindenütt megtalálható a családoknál. Vagy Szatmárcsékét, ezt az ország szélére dugott istenhátamögötti kis falut említsem; most állított a falu szobrot Kölcsey Ferenc emlékének, lakóhelyén hatalmas kultúrházat emeltek s büszkék arra, hogy valamikor falujukban élt a Himnusz költője. Válon, Vajda János szülőfalujában megintcsak elámultam; mennyire ismerik a parasztok költőjüket s minő becsben tartják emlé-

két. Azt sem állítom, hogy másutt csak magasztos, csupa jó eredményekkel találkoztam. Dehogyan mondjam. Ácsteszéren, Táncsics Mihály szülőfalujában a több millió forint költséggel felépített modern művelődési ház színháztermében gépek tisztították a gabonát a parketten s mákot daráltak a könyvtárban. S az sem volt számomra teljesen megnyugtató, amit Olaszországban, az európai műveltség bölcsőjében tapasztaltam a társadalmi műveltségről. Kocsmákban, zsúfolt lakásokban élő munkásokkal beszélgettem irodalomról s bizony büszke voltam a hazámra. Egyik firenzei tésztagyár tizenegy felnőtt dolgozója közül nyolcan sose hallottak Petrarcáról, négy nem tudta megmondani, mit írt Dante s a taxisofőr, aki két órán át kereste szülőházát, s nem találta meg, kijelentette, hogy ilyen szálloda nincsen Firenzében. Nem kell szégyenkezniük nagyon mások előtt, de magunk között beszéljük meg valóságos gondjainkat s ne szédüljünk az önelégültség mámorába az eredmények láttán, s ahhoz is legyen erőnk, azt is viseljük el, ha fogyatékoságainkra terelik a szót, mert nemcsak vitatkozni kell, hanem „rendezni végre közös dolgainkat, ez a mi munkánk; és nem is kevés”.

MEGJEGYZÉSEK

TAMÁS ALADÁR ÍRÁSÁHOZ

(Levél a szerkesztőnek)

Engedjék meg, hogy a szeptemberi számukban megjelent „Bécsi tavasz” című, részben novellisztikus, de lényegében inkább visszaemlékezésszerű írásra néhány megjegyzést tegyek. Egyben kérem azok közzétételét.

Tamás Aladár, a szerző szerintem igen sok helyen tévedett, vagy rosszul emlékszik az általa leírt esetekre. Ez főleg vonatkozik a szerző írásának azon soraira, amelyekben leírja illegális ténykedését, amivel a KMP őt állítólag megbízta. Szerintem az írásnak csak a csomagolása novellisztikus, a lényeg az már szorosan összefügg az akkor Bécsben működő KMP illegális tevékenységével. A szerző végeredményben azt hangsúlyozza, hogy miként kapcsolódott be az illegális mozgálmába. És ez már nem novella, hanem történelem, annál is inkább, mert a szerző a személyével kapcsolatban olyan neveket említ, akik fontos szerepet tölthettek be a pártban és ezzel akarja hitelessé tenni illegális tevékenységét.

Nagyon is ismeretes, hogy egyes elvtársak a visszaemlékezéseikben tévesen emlékeznek a történetekre, amelyeket, ha objektíven nem elemzünk, akarva-nem akarva is meghamisítjuk a párt történetét és félrevezetjük a történészeket, még akkor is, ha a visszaemlékezések nem számítanak dokumentumszerű adatnak. Vannak a párt történetében olyan események, amelyeket nem lehet dokumentumokkal alátámasztani, mert azokról vagy nem is voltak, vagy elvesztek az igazolások. S mert a visszaemlékezéseket sem lehet mindig figyelmen kívül hagyni, a történészek a már említett okok miatt kénytelenek azokat hézagpótlásként felhasználni, s könnyen adatforrássá válnak az olvasó és az utókor részére. Ezért nem ártana, ha a visszaemlékezéseket író elvtársak százszor is meggondolnák, mielőtt valamit leírnak. Ezt a hozzászólásomat is ennek az érdekében teszem. Visszatérve Tamás Aladár írására, a következő megjegyzéseim vannak:

Tévedett a szerző, amikor azt állítja, hogy Zsoldos Péter 1920. év elején az Atlantis kávéházba küldte, hogy Richard Schwarz-cal találkozzék. Tudniillik, 1920 elején a Café Atlantis még nem létezett. Különbösen is Schwarz Richard hivatalos helye Margarethen Strasse 126. szám alatti famunkások otthonában volt. Rosszul emlékezik a szerző, amikor azt állítja, hogy Zsoldos Péter azt mondta neki, hogy Richard Schwarz egy magyarul jól beszélő osztrák elvtárs. A nevezett Schwarz egy németül igen jól beszélő magyar elvtárs volt, aki a Magyar Szoc. Dem. Párt német nyelvű lapjának volt már az első világháború előtt és alatt, sőt a Tanács-

köztársaság idején is a szerkesztője. És ezt nemcsak Zsoldos Péter, hanem mindenki tudta, aki az emigrációs körökben megfordult. Ezért csodálkozom azon is, hogy Schwarz Richard elvtársat, a kaszárnyában csak per Richard említették. Holott őt mindenki Schwarz elvtársnak szólította, sőt még az osztrák elvtársak is Genosse Schwarz-nak nevezték. A bukás után Schwarz Richard volt a különböző irányzatú emigráns csoportok és a bécsi rendőrigazgatóság közös megbízottja, aki a tartózkodási engedélyeket intézte. Nyilván ezért küldhette Zsoldos Péter a szerzőt Schwarz Richard-hoz. Amiről ugyan a szerző nem tesz említést, sőt azt hagyja sejtetni, mintha Sch. R. egyengette volna, hacsak indirekt módon is az útját a párthoz, ami szintén nem Schwarz reszortjába tartozott. Furcsának találok Tamás Aladárnak azt az állítását, hogy részére a KMP Köblös Elek elvtárson keresztül pénzt küldött volna. Kétségem abból indul ki, hogy a párt csak azoknak folyósított segélyt, akiket az igazoló bizottság leigazolt és megállapítást nyert, hogy a segélyre szoruló a Tanácsköztársaság alatt olyan politikai, katonai, vagy gazdasági posztot töltött be, amelyből kifolyólag menekülésre kényszerült és kommunista. Márpedig a szerző saját bevallása szerint ez az eset nem állt fenn. Segélyeket csak abban az esetben küldtünk, ha az illető leigazolt fekvő beteg volt. De különben is Köblös elvtársnak semmi köze sem volt a segélyosztáshoz, mert azokat annakidején a párt által kijelölt VII. kerület Hermann Gasse-i helyiségben Kulhanek elvtárs intézte. Így tehát valószínű, hogy a szerzőnek felajánlott pénzt másvalaki küldhette és nem a párt. Mint ismeretes, az akkor Bécsben tartózkodó emigránsok különböző eredetűek voltak. 1. Akiknek menekülni kellett politikai, katonai vagy egyéb ténykedésük miatt. 2. Faji okokból és 3. végül azok, akik kihasználva a menedékjogot, kalandvágyból hagyták el az országot. Ez utóbbi az 56-os ellenforradalom idején is sok fiatal megmondhatatlanul disszidálásra csábított. Ezért igen nehéz volt az igazoló bizottság munkája, mert valljuk be őszintén, sokan voltak olyanok, akik direktórium vezetőknek, népbiztosoknak, ezred-, sőt hadtestparancsnokoknak adták ki magukat. Dicséretére válik a szerző őszinteségének, hogy bevallja: őt nem kényszerítette senki és semmi az emigrálásba és legálisan, önként hagyta ott Horthy Magyarországot, nyilván mert nem tölthetett be exponált állást, vagy talán még vöröskatoná sem volt, habár abban az időben 18—20 évesek már katonakötelesek voltak. Rosszul emlékszik a szerző abban a bizonyos kaszárnyában (amely különben a Siebenbrunnengasseban volt) lejátszódo Szörtsey esetre is. Engedjék meg, ha már a szerző megzenésítette az ott látottakat, hogy a szöveget a tényeknek megfelelően én írom hozzá. A szóbanforgó Szörtsey a kommün bukása után különítményes tiszt volt és mint ilyen, civilben végigjárta a pesti börtönöket, ahol a letartóztatott elvtársakat megkínozta és megkínóztatta. Egy ilyen inspekciós útja alkalmával megjelent a Margit-körúti fogházban, ahol sokadmagával Havas Jenő elvtárs is egy cellában volt és végigélte Szörtsey garázdalkodását. Később Havas elvtárs kiszabadult és Bécsbe szökött. Ő volt az, aki felismerte az akkor már szintén Bécsben működő különítményes Horthy spiclit a kaszárnyában. Amikor is Weisz elvtárs, az ismert Stephan platz-i újságárus úgy állonvágtá Szörtseyt, hogy mukánakán nélkül, ájultan összeesett. Utána levittük a pincébe, lemosdattuk és amikor magához tért, elkezdte a „kihallgatását”. Ott és akkor Szörtseyt kívül senki se „énekelt”, tehát nem is hallhatta senki. Ismételt mosdatás után útjára engedték a különítményes prídéket. Volt a jelenetnek egy humoros része is. Tudniillik Szörtsey feje úgy megdagadt, hogy a helyes kis pörge vadászkalapja sehogy sem ment a fejére, bárhogy is igyekeztünk azt rányomni. A „kihallgatásnak” következménye is volt, mert Havast, Lángot és Weisz elvtársakat a rendőrség letartóztatta. Hónapokig a Landesgericht foglyai voltak, mert a rendőrség megállapította, hogy a fejtágításból eredő daganatok csak hat hét után gyógyulnak. Havas elvtárs még itt él köztünk, V. Szt. István körút 13. Jómagamnak sikerült a letartóztatást elkerülni és Csehszlovákiába szöktem.

A szerző nyilván az éneklésről szóló legendát hallhatta (ez akkor csakugyan elterjedt), de magát az éneklést nem. Most pedig rátérek Tamás Aladár irásának arra a részére, amelyben ő leírja, hogy miként és ki által kapcsolódott be az illegális munkába. Ez már szerintem túllépi még egy novellában is a megengedhető határt, mert mint már mondtam, olyan elvtárs nevét említi meg, aki csakugyan komoly szerepet töltött be az illegális munkában. Vonatkozik ez az ő állítólagos pozsonyi küldetésére, amikor is egy utazó táskában vitte legális úton a párt illegális nyomtatványait, éspedig azért legálisan, mert állítólag Bécsben azt mondták neki az elvtársak, hogy nyugodtan mehet, mert a csomagokat nem szokták átvizsgálni, sőt a szerző szerint rá sem hederítenek. Kétkem, hogy a párt egyik irányítója ilyen